

door: G.R. Hof

de Nederlandse lange sabel no. 4 (1895)

Inleiding

Door de ontwikkeling van de achterlader en het gebruik ervan (oorlog '70-'71) en de opkomst van de meerschots- of repeteerwapens begon tegen het eind van de vorige eeuw het belang van het blanke wapen sterk af te nemen. In feite is na de oorlog '14-'18 een kavalerie te paard gewapend met (ook) de sabel een anachronisme geworden.

Toch ging in de periode 1870-1910 de ontwikkeling van het blanke wapen wel steeds verder. Zo ontstond de paradoxale situatie dat er in feite slechts 6 jaren zitten tussen enerzijds de ontwikkeling van de meest perfecte sabel (een ontwikkelingslijn van eeuwen), zoals bijvoorbeeld de Britse Cavalry Troopers Sword Pattern 1908, en anderzijds het totale echec van de sabel als gevechtswapen in 1914.

Ook in Nederland was het voor wat betreft de ontwikkeling van blanke wapens aan het eind der 19e eeuw een relatief drukke tijd. Eén van de voorbeelden van die ontwikkelings- en vernieuwingsdrang was de Lange Sabel No. 4 uit 1895, een heel aparte verschijning, in zoverre dat het wapen vooral voor de stoot, maar tegelijk ook voor het houwen was bedoeld.

Omdat het wapen een asymmetrisch (sabel-) gevest heeft en een rechte, tamelijk forse kling, mogen we formeel dit wapen geen sabel noemen, maar zou "pallas" of "houwdegen" op zijn plaats zijn. Gemakshalve zullen we het wapen toch maar "sabel" blijven noemen.

Beschrijving

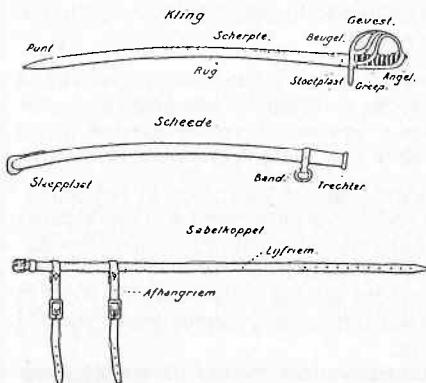
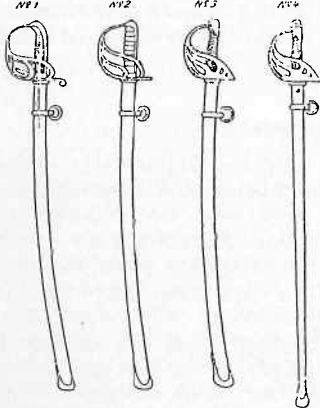
Gevest: greepkap met daarin verzonken een moer ter vastzetting van de angel. De greepkap omvat ongeveer het bovenste derde deel der greep. Halve-kom gevest met diverse uitsparingen. Greep van zwart caoutchouc (3) of eboniet (2,6,7) met 16 rondgaande schroefvormige ribben over de omtrek (dus geen metalen greeprug). Gladde greepring. Onder de korf kan een stootleer zich bevinden dat met schroefjes is vastgezet.

Kling: recht met T-vormige dwarsdoorsnede, soms halve-wig doorsnede.

Schede: staal, met bijna symmetrische sleper.

Eén band met sleuf, oog en één of twee losse ringen. De indruk bestaat dat vooral in de eerste jaren de uitvoering met 2 ringen voorkwam. Trechter met op binnen- en buitenzijwand een trechterschroef. Houten, maar ook

De sabels (2) met bijbehorend ledergoed.

Afbeelding uit handboek (10)

wel metalen schedevoering (6) komen voor, bestaande uit 2 veren. Van Pesch (1) meldt 3 scheidereven, waarvan 1 tegen de rug. Vooral de Lange Sabel No. 4 behoorde heel stevig in de schede te zitten (8).

Lengte van de sabel met schede	: 1085 mm
Lengte van de sabel zonder schede	: 1054 mm
Klinglengte (zonder angel)	: 900 mm
Breedte der kling in midden	: 16 mm
Breedte der kling bij de hiel	: 22 mm
Dikte rug bij de hiel	: 9 mm
Gewicht der sabel met schede	: 1,76 kg (1)/ 1,927 kg (3,4)
Gewicht der sabel zonder schede	: 1,21 kg
Gewicht der kling	: 4,49 kg
Gewicht der schede	: 0,55 kg

Uitvoeringen

Het is bij het verzamelen van blanke wapens niet altijd gemakkelijk om onderscheid te maken tussen:

- het model
- variant van het model
- produktievariant
- buitenmodel

In het besef dat het verschil soms arbitrair is zou ik de volgende definities willen proberen aan te houden:

Het model: is gelijk aan het zogenaamde standmodel, officieel vastgesteld, vaak gekoppeld aan een Koninklijk Besluit, inclusief afmetingen, materialen, toleranties etc.

De variant: saillant verschil met het standmodel, maar voor dit verschil is òf een instructie òf het verschil duidt op een specifiek gebruik van het wapen.

Buitenmodel: van het standmodel afwijkend in essentiële kenmerken, zonder onderliggende instructie.

De produktievariant: minder essentiële afwijkingen van het standmodel, niet wijzend op instructie. Uitgaande van deze definities kennen we de volgende varianten.

Variante 1 Manschapsuitvoering

Kenmerkend: geen draadwikkeling om de greep en geen gravure onder op gevestkorf (zie foto).

Variante 2 Officiersuitvoering

Kenmerkend: draadwikkeling om de greep en met gravure versierde onderkant van het gevest. De metalen delen van de sabel **kunnen** vernikkeld zijn (maar **hoeft dus niet**). Puype (5, blz. 91) spreekt daarbij van Berlijns zilver of alpaca.

Variante 3 Cadettenuitvoering

Is gelijk aan variante 1, maar de kling en de schede hebben geringere afmeting. Lengte (met schede) 1,03 m, zonder schede: 1 m, gewicht 1,765 kg, zonder schede 1,215 kg (1).

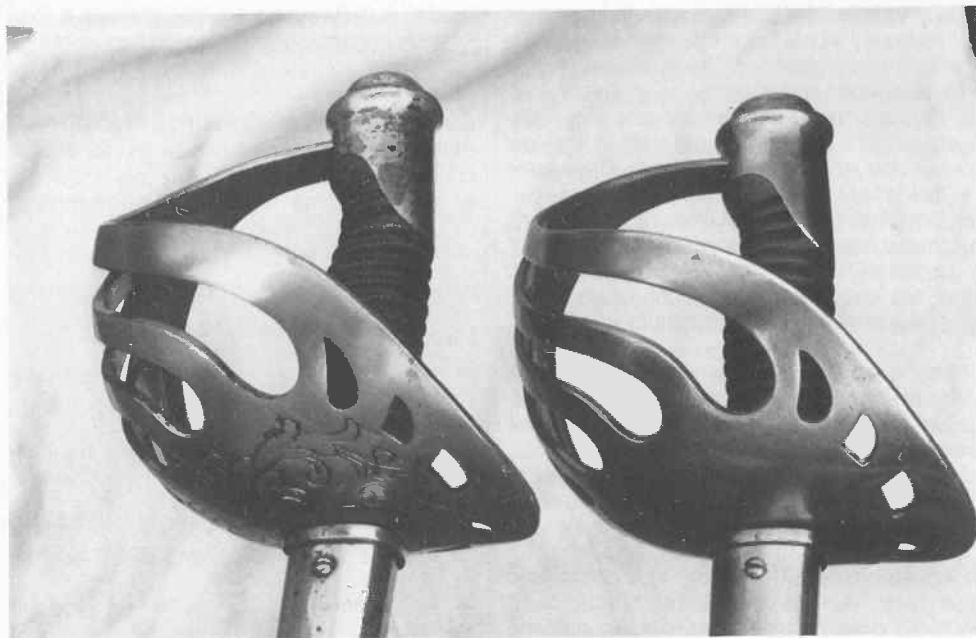
Is waarschijnlijk slechts heel kort en beperkt ingevoerd geweest, omdat de cadetten al snel werden bewapend met de cadettenuitvoering van de Lange Sabel No. 1.

Variante 4 Bereden politietroepen

Er bestaan manschapsexemplaren (variant 1), dus zonder greepwikkeling en zonder gravure, die toch vernikkeld zijn. Ze hebben ook de stempeling van variante 1. Net zoals bij enkele andere modellen van kavaleriesabels betreft het dan wapens voor de bereden politietroepen.

Buitenmodel

In het Deutsche Waffen Journal (december 1966 blz. 6) staat een merkwaardige sabel in schets afgebeeld, welke wordt geduid als Nederlandse Marechaussee sabel 1863-1940. Het betreft een pallas met rechte kling van T-vormige dwarsdoorsnede met een gevest dat lijkt op de Kavaleriesabel M.1876, maar daaraan zeker niet identiek. De kling draagt de namen van W.K. & C. en P. Mansvelt & Zoon, Den Haag. Dit wapen is **niet** ingevoerd en is **niet** als variante te beschouwen.

Gebruik van de sabel

Hoewel we heden ten dage, als we praten over de Lange Sabel No. 4 bijna automatisch denken aan gebruik ervan door de bereden artillerie, is dat niet volledig.

Bij de indienststelling was het wapen wel degelijk bedoeld voor gebruik door de gehele kavalerie, zowel de manschappen als het kader (1). Dit is maar kort het geval geweest.

Echter hoe kort? In elk geval werd in het boek van Van Pesch (1) dat min of meer de status had van officiële instructie, in het exemplaar dat ik zelf onder ogen kreeg, het gebruik door de kavalerie met de hand weggestreept en de volgende bestemming er bij geschreven; de treinafdelingen. Omdat deze correctie tegelijkertijd plaatsvond met correcties in de nomenklatuur (invoering van het systeem Korte Sabel N. ... en Lange Sabel No. ...) mogen we aannemen dat dit kort na de invoering in 1895 al gebeurde. In elk geval had deze veran-

dering in bestemming in 1898 reeds plaatsgevonden (3). In 1907 waren de sabels in gebruik (2) bij de treinafdelingen, kannoniers der veldartillerie en de stukrijders/ordonnansen. In 1908 (4) voor vredesgebruik der bereden artillerie voor zover geen Lange Sabels No. 1 of No. 2 voorhanden zijn.

In 1915 (10) bij de regimenten veldartillerie als onvoldoende Lange Sabels No. 3 aanwezig zijn (m.u.v. het kader, de trompetters en de hoefsmeden die in dat geval de Lange Sabel No. 2 dragen). Verder bij het korps Rijdende Artillerie als onvoldoende Lange Sabels no. 3 voorhanden zijn worden de onbereden werklieden met de Lange Sabel No. 4 uitgerust. Het heeft er alle schijn van dat in elk geval in 1927 het wapen binnen het leger van het toneel is verdwenen (9).

Stempeling

Alle varianten zijn voorzien van diverse soorten stempels.

- a. Op zo goed als alle exemplaren komen de controle/inspektie stempels voor op de diverse hoofdonderdelen van het wapen (gekroonde hoofdletter).
- b. Wapens die in de centrale wapenherstelplaats waren gerepareerd kregen stempel W.D.W. in ovaal (Werkplaats Draagbare Wapenen), na 1911 werd dat W.F. of A.I.
- c. De varianten 1 en 4 behoorden volgens voorschrift (10) te dragen
 - jaartal van indienststelling
 - het korpsnummer
 - nummer van het korpsonderdeel
 - wapennummer

Bij het bestuderen van de sabels blijkt echter dat er heel onderscheiden werd gestempeld, maar jaartal en wapennummer komen over het algemeen wel voor.

Omdat, zoals we zagen, het wapen de grootste tijd van zijn leven bij de artillerie heeft doorgebracht, zullen we daarvan de stempeling geven:

- Korpsnummer: 1V. = 1e reg. Veldartillerie
 2V. = 2e reg. Veldartillerie
 3V. = 3e reg. Veldartillerie
 4V. = 4e reg. Veldartillerie
 R. = Korps Rijdende Artillerie
- Korpsonderdeelnummer: A. = 1e batterij
 B. = 2e batterij
 enz. tot en met:
 F. = 6e batterij
 G. = Trein-afdeling
 I. = Instructie-batterij en Depot Veldartill.
 Rs. = Reserve batterij
 S. = Staf (Reg., Korps, Afd.)

De Makers

De wapens zijn hoofdzakelijk gemaakt (zowel de manschaps-, als de officierswapens) door:

* P.D. Lünenschloss, Herbergerstrasse 8, Solingen (1810-1965)

* W.K. & C. (Weyersberg, Kirschbaum & Co.), Witthülerstrasse 140-144, Solingen (1883-heden).

De sabel wordt in elk geval in 1908 al niet meer aangemaakt (4).

Literatuur

1. van Pesch: Handleiding tot de kennis der artillerie voor de cadetten van dat wapen, afd. Techniek, Breda 1895.
2. G.G. van Everdingen: Beknopte handleiding tot de kennis der artillerie, Tweede deel A., Breda, KMA, 1907
3. J.J. Berkhout: Handleiding tot de kennis der artillerie, Hfst.5 Draagbare wapenen, Breda, KMA, 1898.
4. Instructie-Inventaris voor de artillerie der landmacht, Hst. VI, Breda, KMA, 1908.
5. J.P. Puype: Blanke wapens, Lochem, De Tijdstroom, 1981.
6. H.J.A. Feber en G.G. van Everdingen: Handleiding tot de kennis der artillerie voor de cadetten van dat wapen, hst. 4: Draagbare wapenen, Breda, KMA, 1909.
7. H.J.A. Feber: Handleiding tot de kennis der artillerie voor de cadetten van dat wapen, Afd. Techniek, Hst. IV, Draagbare Wapenen, Breda, KMA, 1917.
8. Handleiding voor de officieren van wapening, meester geweermakers- en zwaardvegers, Voorschrift no. 65, Breda, KMA, 1911.
9. J.W. Vintges en J.D. Schepers: Handleiding tot de kennis der artillerie voor de cadetten van alle wapens, afd. Techniek, Breda, KMA, 1927.
10. Handboek Bereden Artillerie II (boekwerk 284), Breda, KMA, 1915.